

persoon is, om datse met het lichaam vereenigt zijnde (of geordineert zijnde tot zulken vereeniging) bequaam is een geheel, dat is een menschelyk persoon te maken¹⁾. We vinden dat allemaal goed en zullen de „vrijheid van profetie” niet aan banden leggen, door daarom Dr Steen als deformatie voor te stellen.

Neen, interessanter vinden we, dat Dr Steen de rede-nering, die ikzelf aan Dr Bavincks woorden vast-knoopte, belast ziet met een „logische fout”. Ik had opgemerkt, dat volgens Dr Bavincks zielsbegrip het woord „onpersoonlijk” niet zou passen voor de mensche-lijke ziel van Christus, en dat het toch niemand tot nu toe in den zin gekomen was, hem lastig te vallen wegens het niet-aanvaarden van het woord onpersoon-lijk. Mis, zegt nu Dr Steen: de „Reformatie”-redacteur had uit Bavinck (Dr J. H.) moeten afleiden, als diens meening, niet de bewering, dat Christus' ziel „niet on-persoonlijk”, doch de andere, dat ze „wel on-persoonlijk, maar niet on-Persoonlijk” was. Immers, de „Reformatie”-redacteur heeft zelf uit Bavinck geciteerd, dat de menschelijke ziel van Christus „georganiseerd” is (en dus in Bavincks zin „persoonlijk” werd) doordat de Persoon van den Zoon ze aannam. Derhalve: zij is niet persoonlijkheid, maar wel Persoonlijkheid, zoo concludeert nu Dr Steen; ze is wel on-persoonlijk, maar niet on-Persoonlijk.

Men staat toch even te kijken, als men zulke dingen leest. Het is verre van mij, den draak te steken met wat men ietwat sarcastisch zou kunnen noemen: de hoofd-letter-theologie, de theologie van groote P of kleine p. Ik geloof onmiddellijk, dat de kwestie van een hoofdletter, ja, dan neen, er soms veel toe doet; men denke maar eens aan de voor exegeten en bijbel-vertalers en dogmatici soms belangrijke vraag, of het woord „pneuma” moet beteekenen geest (kleine g), dan wel Geest (groote G); en de daarmee samenhangende kwestie, of „pneumatisch” wil zeggen: uit onzen geest, dan wel: uit Gods Geest. Wie hier meesmuult, heeft een tekort aan ernst.

Maar juist als we dat vooropstellen, krij-gen we tegen Dr Steens opvatting bezwaar. Als ik door den Geest Gods in mijn geest of ziel of persoon of „hart” ben aangeprengd, vernieuwd, word ik dan Geestelijk? Neen, ik blijf doodgewoon schepsel, en dus „geestelijk”. Wie eenmaal met hoofdletters in onderscheiding van kleine letters werken wil, die ga zijn gang; wij zullen hem niet tegenvoeren, dat de vaders den eenen keer zoo goed als geen hoofdletters, den anderen keer haast elk oogenblik hoofdletters gebruiken, ook in hun spreken over God en mensch. De exegetische klaarheid kan er soms alleen maar bij winnen, als men de fijnere uitdrukkingmogelijkheid, die de keuze van groote of kleine letter biedt, zich ten nutte maakt. Maar — wie het doet, die doe het goed; vooral als hij op zoek is naar logische fouten bij een ander. Indien het ge-schapene met behulp van deze onderscheiden letter-

1) Vgl. v. Mastricht, Godg. II, 494: „tot ene natuur wordt geen personaliteit vereischt”.

POPULAIR WETEN. SCHADDELUKE SCHEISEN

Het echt menschelijke en de Grieksche filosofie.

Wanneer in onze dagen gewaarschuwd wordt tegen de synthese van Christendom en Grieksche wijsbegeerte, dan schijnen sommigen in de meening te verkeeren, dat de afwijzing dezer synthese een miskenning is van de gaven, die God ook aan de oude heidensche Grieken heeft geschonken.

Zij zien dan niet waarom het eigenlijk gaat. Het gaat er niet om, welke groote gaven van denkracht en energie en volharding in het zoeken van de oplossing der levensproblemen de Heere God aan vele heidensche Grieken gegeven heeft. Alsof wij dat niet zouden waardeeren!

Maar het gaat erover wat zij daarmee ge-daan hebben en wat zij bereikt hebben als re-sultaat van hun denken over de belangrijkste grondbeginselen van wereld- en levens-beschou-wing en kennis van den mensch. De eerste vraag voor de menscheid is wel de vraag naar God. Wie is Hij en wat weet gij van Hem en hoe staat de menscheid voor Hem. Ten slotte is dit de belang-rijkste vraag: hoe denkt de Allerhoogste over ons.

In al deze vragen hebben ook de Grieksche wijs-geeren zich verdiept. En nu is het voor ons een punt in kwestie of wij hun wijsheid kunnen ver-binden met de wijsheid der Schriften en of hun probleemstellingen en hun terminologie blijvend kunnen dienst doen als integreerend deel eener Christelijke Calvinistische wetenschap, als het deze grondbeginselen geldt. En of hun termen niet steeds weer met groote voorzichtigheid en nauw-keurigheid moeten worden omschreven naar haar inhoud.

Nu wordt het voorgesteld, alsof de afwijzing van de synthese iets geheel nieuws is, ja 't wordt zelfs bespot als iets ongehoords. 't Schijnt dan, alsof bijv. het woord „ziel” in de Heilige Schrift (in het Nieuwe Testament: psychè, psyche), denzelfden inhoud zou hebben als dat woord psychè bij Ari-stoteles en bij Plato en bij de zielkunde der Middel-eeuwen, die geheel op deze wijsgeeren gebaseerd is. Wie dat ontkent, wordt aangezien voor iemand, die dwaasheden debiteert.

Men zoekt dan zelfs een psychologische ver-

keuze moet worden onderscheiden van den niet-gescha-pen God, dan volge men den regel, dat de hoofdletter voor God, en de kleine voor niet-God gebruikt wordt. En dan is er geen enkele reden vóór, maar zijn alle redenen er tegen, dat iemand Christus' menschelijke natuur van praedicaten met een hoofdletter voorziet. Indien de menschelijke natuur wordt „georganiseerd” DOOR den Persoon van Gods Zoon, dan wordt ze daar-mee zelf allerminst een Persoonlijkheid met hoofdletter P; hetzelfde geldt van Christus' ziel. Het dilemma: groote P dan wel kleine p, moet als dilemma wegvallen; want al wat aan Christus menschelijk is, dat is ge-schapen, en heeft derhalve geen recht op hoofdlet-ters, zoodra men het n.l. op de hoofdletters wil laten aankomen. Dr Steen — gegeven een-maal zijn werken met hoofd- en kleine letters — doet het verschil tusschen de twee naturen te niet, gaat in tegen de Christelijke belijdenis van Chalcedon. Natuur-lijk bedoelt hij dat niet; maar als hij wil hebben, dat we zijn hoofdletters strikt zullen nemen, ja, dan zit er niets anders op. Hij is nog niet diep genoeg geraakt door de scherpe snede, noch van de betoogen van Prof. Vollenhoven, van wien hij nog heel wat leeren moet, noch van de gereformeerde belijdenis op dit punt, noch van Prof. Greijdanus, die („Menschwording en Ver-nedering”, XIX) opmerkt: „Jezus' menscheid is een schepsel. Elke mogelijke en denkbare vereeniging van den Logos met haar blijft dus steeds nog maar eene unio (verbinding, K. S.) tusschen God en creatuur. Dus is ook de „henosis hypostatikè” (hypostatische ver-eeniging) nog slechts een verbinding van den Schepper met het schepsel. Moge zij de hoogstbestaanbare ge-meenschap tusschen God en creatuur realiseren, niette-min is het slechts een schepsel, waarmee God zich zoo nauw verbindt. Inzover staat zij dus met alle verhou-dingen of verhoudingen tusschen creatuur en Schepper op één lijn”. Ook „Jezus' menscheid” „moet” — zoo merkt Prof. Greijdanus, XXI, op — „krachtens haar zijn van creatuur, in allen deele eindig blijven eeuwiglijk: in kennis, in macht, in plaats van zijn en werking, in heerlijkheid. En wierde hieraan getornd, dan zou opnieuw de grens tusschen Schepper en schepsel wor-den uitgewischt of althans „verflauwd”. Ook in betrek-king tot de leer der „unio personalis” (persoonlijke vereeniging der twee naturen) dient men „Jezus' men-schelijke natuur consequent in alle opzichten creatuur te laten blijven” (Gr. XXV). Tegen het vergoddelijken, (heel of half, met groote of semigroote P) der mensche-lijke natuur heeft Prof. Greijdanus reeds jaren geleden ingebracht, dat men daardoor ingaat tegen wat door de Christelijke kerk in Chalcedon is geleerd. „Ware de menschelijke natuur tot goddelijke heerlijkheid op-gevoerd”, dan zou één der termen van het concilie van Chalcedon „niet volkomen doorgaan” (Gr., 254). „En evenzoo, wanneer de Zone Gods niet gekend werd... als naar Zijne menschelijke natuur ondergeschikt aan God, dus ook aan Zichzelf naar Zijne Godheid” (ib.). „Spreidde Hij voorts buiten Zijne menschelijke natuur

klaring voor deze „nonsens”. 't Zal zijn, dat de verkondiger dezer „nieuwe” denkbeelden jaloersch is, omdat hij niet „klassiek gevormd” is — hij kwam niet in de gelegenheid om dat heerlijke Grieksche leven te leeren kennen — daarom geeft hij de wijze mannen den schop. En dan spreekt hij van „de” Grieksche filosofie. De bloed weet zeker niet, dat de wijsgeeren nog onderling verschil hadden! Uit de felheid dezer aanvallen blijkt wel het gewicht der kwestie.

* * *

't Gaat heusch niet over het woordje „ziel” of over de grondbeginselen der zielkunde alleen.

't Gaat tenslotte over de geheele linie om de zuiverheid van Christelijke wetenschap als we-tenschap, die het Woord Gods zuiver wil hooren, zonder het te vermengen met heidensche wijs-heid. Er is geen bezwaar om ook voor grondbeg-inselen der zielkunde andere woorden te gebrui-ken dan die in den Bijbel staan. Ook aan de taal der Grieken mag men daartoe woorden ontleenen. Waarom ook niet. Maar wat contrabande moet zijn is dit: dat men BEPAALDE TERMEN UIT DE GRIEKSCHE PHILOSOFIE, die met een BEPAALDEN inhoud zijn gevuld en historisch zwaar belast zijn, zóó maar NAAST DE SCHRIFT-WOORDEN STELT, ALSOF ZIJ HETZELFDE ZEGGEN.

Het is bijv. ongeoorloofd het woord psychè uit een boek van Aristoteles of Plato over te nemen en in Matth. 10:28 en 39 net te lezen, alsof met ziel (psychè) hetzelfde bedoeld is als deze wijs-geeren ermee bedoelden.

Dat is reeds ongeoorloofd uit historisch en taal-kundig oogpunt, afgezien van het gevaar der hei-densche wijsheid.

Ook wie geen enkel bezwaar heeft tegen de psy-chologie van Aristoteles, zal toch bezwaar moeten maken tegen de gelijkstelling van het Bijbelsche woord „ziel” en het woord in de Grieksche philo-sophie. Ik dacht, dat dit toch wel algemeen erkend werd onder de klassiek gevormden. De een-voudigen, die niet studeerden, kunnen hier niet zoo licht over oordeelen, omdat zij wel het Bijbel-sche woord „ziel” kennen bij het Bijbel lezen, doch niet precies kunnen nagaan, wat er zóoal aan het Grieksche wetenschappelijke begrip vastzit. Alleen doordat dit laatste de traditie vormde kunnen zij er iets van gevoelen.

Prof. Bavinck heeft in zijn Bijbelsche

nog hooger heerlijkheid ten toon, dan door of in haar, zoo zoude” weer een andere uitspraak van Chalcedon „correctie behoeven” (254). „Men heeft... niets anders te doen, dan God in alles consequent als God te handhaven, en den mensch volkomenlijk als creatuur te beschouwen, zonder hem boven zijn hoogte als schepsel Gods te verheffen. Ook hij kan nimmer, nergens, in geen enkel opzicht het goddelijke raken”,... ook niet geraken tot de groote P (zoo voeg ik er aan toe) (Gr., 254/5).

Het was te wenschen, dat Dr Steen over deze dingen eerst wat dieper had nagedacht. Dan zou die hoofd-letter-trade in de pen gebleven zijn. Dan zou wat voor-zichtiger door hem omgegaan zijn met de les van het verleden, waaruit ik nog verleden week putte, toen ik een enkele bijzonderheid ophaalde, ten aanzien van het bekende strijdpunt, of men Christus mocht aan-bidden als middelbaar, ja dan neen. Prof. Greijdanus, die zoo stellig mogelijk opkomt vóór de consequente erkenning van Christus' menschelijke natuur als ge-schapen, en dus tegen de bewering, dat ze Persoonlijk-heid zou zijn (P, niet p), handhaaft met dezelfde stellig-heid, dat de gansche vernedering Hem aangaat „naar beide Zijne naturen... evenzeer als de verhooging”.

Deze dingen zijn zóó ingewikkeld, en alles hangt zóó ten nauwste samen met wat iemand verder betoogt, dat met een paar haastige opmerkingen deze geweldige dingen niet af te handelen zijn²⁾. En als dan Dr Steen, inplaats van zich te wachten voor onvoorzichtige hoofd-letter-distributie, hier aan komt dragen met Duitsche terminologie, die — de hanteering van hoofdletters wordt nu zelfs uit het Duitsche taalgebruik uitgelicht — Dr Steen helpen moet, om onderscheid te maken tusschen „Ichbezogenheit” bij ons (de menschelijke or-ganisatie van de ziel) en de „Ichbezogenheit” van Christus (wiens ziel en lichaam dan betrokken heeten op de bestaanswijze van Christus als Tweeden Persoon in de drieëenheid), dan worden we ietwat moe. Wil Dr Steen ons termen van Fechner, Paulsen, Jerusalem, Mesner, Kùlpe en anderen opdringen? En dan tegelijk de waarschuwende hand opheffen tegen Prof. Vollen-hoven, die ons ook op nieuwe termen onthaalt? Ik voel voor zijn Duitsche termen niets; en in steed van de nevelen, die deze Duitsche termen over ons zouden leggen, kies ik dan veel liever de problematiek der oude gereformeerden. Dr Steen meent, dat er aan het vraagstuk, of Christus' menschelijke ziel, georganiseerd zijnde (volgens Dr J. H. Bavinck) nu persoonlijk dan wel Persoonlijk heeten mag, maar één groot probleem vast zit: de aanneming n.l. van de menschelijke ziel door den Persoon des Zoons. En dan redeneert hij maar weer verder. De gereformeerde vaders keken wat die-per, en waren daardoor voorzichtiger, soms. Zij hebben

2) Dr Steen valt over de uitdrukking, dat de Zoon Gods „den mensch” heeft aangegrepen. Ook deze term kan natuurlijk wor-den misverstaan, maar komt bij ettelijke gereformeerden voor; ze wordt dan geïnterpreteerd uit wat ze verder leeren.

en Religieuze psychologie (1920), geschre-ven: „In den regel verstaan wij onder de ziel die geestelijke substantie, welke met het lichaam het wezen des menschen uitmaakt, en die door haar onstoffelijkheid en onsterfelijkheid zich juist van het uit stof gevormde lichaam onderscheidt. Dit is echter een opvatting van de ziel, welke meer aan de filosofie van Griekenland, dan aan de Christelijke theologie is ontleend” (blz. 30). Ook de moderne opvatting van ziel als verzameling van bewustzijnsverschijnselen acht Prof. Bavinck: „even vreemd aan de Schrift” als de Grieksche.

Op dit punt heb ik slechts verder gewerkt — mijn boekje „de mensch als levende ziel” is heusch niet zoo maar zonder aansluiting aan het werk van vorige geslachten geboren. Wat vreemd is aan de Schrift, moet er niet ingelegd worden bij het lezen — noch door wetenschap als in de Middeleeuwen, die het vermengde, noch door de traditie, die door die wetenschap werd beïnvloed.

Staat dit eenmaal vast, dat psycho bij de Griek-sche wijsbegeerte en de Middeleeuwsche Christe-lijke psychologie en bij de traditie „vreemd” is aan 't woord psycho in de Schrift, dan is er een grondslag waarop verder gewerkt kan worden om beide beteekenissen naar haar eigen beginsel uit te werken.

Goede wetenschap moet beginnen met goed te onderscheiden en geen begrippen door elkaar te halen, die woordelijk op elkander gelijken, maar vruchten zijn van een geheel verschillende ge-dachtenwereld.

* * *

Intusschen, dit geval met psycho is slechts een symptoom van het synthese-kwaad. De eenvoudige Schriftlezer wordt vanzelf in het Bijbelsche be-grip „ziel” ingewijd, hij leert zonder erg van de „levende ziel” en de hongerende ziel, en hij is verwonderd over de drukte die tegenwoordig over dat woord gemaakt wordt. Hij heeft gelijk van zijn standpunt.

Wanneer de synthese niet moest bestreden worden, ook hier; wanneer alle menschen maar eenvoudig hun Bijbel lezen, dan was het niet eens noodig om de Grieksche opvatting te bestrijden. De meesten onzer zullen wel doen als zij zich houden aan hun Bijbel met kanttekeningen en zich niet laten verontrusten door menschen, die

ook aan c menschelij des Zoons wat te mal lijke ziel niet perso over te p persoon ve der gerefo of „Ich-bez „ziel” en „lijdenis in fixeerd he trachten te moet niet ventie in en, als an hem dan met den o

Volgende

Candidat

Het is ec logische cr toe hebber daarvan o waaraan e Maar di van het vr er zijn i weinig He verschijnse klaren”; il raden, als Voelden w zou meer veel meer de kolonië dat het be als men n baar zijn.

Intussch basis wor Er is hier stop te z zondering wie theolo wordt zelf offers, die denten te king van hun gestel

Het zou postvatte „nieuwe” een aanst zouden d

hun een schap in: nieuwsgie dooden e het graf oordeel l

We mo slechts e syntheseseg

De vert was in d van den i wereld w steeds he Die ver dan men

En in t onder on In 1902

en Hart, Biester School te Mensch waar h spreekt d de mode geschreve derlijke v baal hun mist, wir der wert Ik was 1: maar ik mijn „pr dankbaar werken.

Prof. B bij Ezeel denen” (I

Hij sch denken, v geleefd? Psalm 86 is, naar alleen, m heerscht (2 Kron. om met